

राष्ट्रीय बातम्या

भारताची ग्रीन हायड्रोजन चाल

संदर्भ

- जीवाश्म इंधन उत्सर्जन न करता 'ग्रीन हायड्रोजन' तयार करण्याचे भारताचे उद्दिष्ट आहे.
- क्लायमेट रिस्क होरायझन्स (CRH) च्या अभ्यासात योग्य तपासणी न केल्यास संभाव्य प्रदूषणाचा इशारा दिला आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- राष्ट्रीय हरित हायड्रोजन मिशन
- नवीन आणि नवीकरणीय ऊर्जा मंत्रालय (MNRE) राष्ट्रीय हरित हायड्रोजन मिशनचे नेतृत्व करते.
- 2030 पर्यंत 5 दशलक्ष टन ग्रीन हायड्रोजन उत्पादनाचे लक्ष्य या अभियानाचे आहे.
- यासाठी 125 GW नूतनीकरणक्षम ऊर्जा क्षमता आणि 250,000 गिगावॅट-तास युनिट उर्जा आवश्यक आहे, जे भारताच्या सध्याच्या वीज निर्मितीच्या 13% च्या समतुल्य आहे.
- वर्तमान अक्षय ऊर्जा क्षमता
- ऑगस्ट 2023 पर्यंत, भारताची अक्षय ऊर्जा क्षमता 131 GW आहे.
- 2030 ग्रीन हायड्रोजन योजनेत 2030 पर्यंत समान क्षमता जोडणे आवश्यक आहे.
- पॅरिस कराराचा भाग म्हणून 2030 पर्यंत 500 GW अक्षय ऊर्जा क्षमता स्थापित करण्याची भारताची वचनबद्धता.
- भारताने 2023 मध्ये फक्त 15 GW नवीन सौर आणि पवन क्षमता स्थापित केली, वार्षिक 45 GW उद्दिष्टापेक्षा कमी आहे.

ग्रीन हायड्रोजन व्याख्येतील आव्हान

- एमएनआरई ग्रीन हायड्रोजनची व्याख्या करते की प्रति किलो हायड्रोजन दोन किलोपेक्षा जास्त कार्बन डायऑक्साइड तयार करत नाही.
- सध्याचे 'ग्रे हायड्रोजन' उत्पादन प्रति किलो नऊ किलो कार्बन डायऑक्साइड उत्सर्जित करते.
- व्याख्या अर्थ लावण्यासाठी जागा सोडते.

इलेक्ट्रोलायझर्ससाठी वीज स्रोत

- विशेषतः रात्रीच्या वेळी इलेक्ट्रोलायझर्ससाठी विजेचा स्रोत ही मुख्य चिंता आहे.
- भारतातील बहुतेक वीज ग्रीड कोळसा निर्मितीवर अवलंबून असतात, विशेषतः दिवसा नसलेल्या वेळेत.
- बहुतेक प्रकल्पांनी त्यांचे विजेचे स्रोत उघड केलेले नाहीत, ज्यामुळे कार्बन उत्सर्जनात वाढ होण्याची चिंता निर्माण

झाली आहे.

- 100% स्वच्छ ऊर्जेसाठी वचनबद्ध असलेले प्रकल्प ही आवश्यकता पूर्ण करू शकतील की नाही हे स्पष्ट नाही.

निष्कर्ष

- भारताच्या ग्रीन हायड्रोजन मिशनला विजेच्या स्रोतांशी संबंधित आव्हानांचा सामना करावा लागतो आणि महत्त्वाकांक्षी अक्षय ऊर्जा क्षमता लक्ष्यांची पूर्तता केली जाते.
- ग्रीन हायड्रोजन उत्पादनामुळे प्रदूषण वाढणार नाही याची खात्री करण्यासाठी योग्य तपासणी आणि पारदर्शकता आवश्यक आहे.

व्हिजन इंडिया 2047 दस्तऐवज

संदर्भ

- 2047 पर्यंत भारताला विकसित राष्ट्र बनवण्यासाठी सरकार एक राष्ट्रीय व्हिजन प्लॅनला अंतिम रूप देण्याच्या मार्गावर आहे.
- विकासाच्या समान टप्प्यावर अनेक देश ज्या मध्यम-उत्पन्नाच्या सापळ्यात अडकले आहेत, त्यात देश अडकणार नाही याची काळजी घेणे आहे.

दस्तऐवज बदल

- व्हिजन डॉक्युमेंट 2047 पर्यंत 30-ट्रिलियन डॉलर्सची विकसित अर्थव्यवस्था बनवण्याचे उद्दिष्ट गाठण्यासाठी आवश्यक संरचनात्मक बदल आणि सुधारणांची रूपरेषा दर्शविले.
- यामध्ये सरकारी प्रक्रिया री-इंजिनियरिंग, सुधारणा आणि विविध मंत्रालये आणि विभागांद्वारे कामाच्या दुप्पटपणावर कपात यांचा समावेश असेल.
- व्यापार, गुंतवणूक, तंत्रज्ञान, भांडवल, संशोधन आणि विकास घटकांवरील देशाच्या जागतिक प्रतिबद्धतेबद्दल तपशील असणे देखील अपेक्षित आहे.
- या दस्तऐवजात कोणत्या भारतीय कंपन्या जागतिक नेते असतील आणि उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी आवश्यक असलेली इकोसिस्टम तयार करण्याची रणनीती देखील सांगणे अपेक्षित आहे.
- व्हिजन साध्य करण्यासाठी मानवी भांडवल तयार करणे, देशाच्या बाजाराच्या आकाराचा फायदा कसा घ्यायचा आणि प्रादेशिक असमानता कशा दूर करायच्या याबद्दल तपशील देखील यात असतील.
- व्हिजन डॉक्युमेंटमध्ये 2030 आणि 2047 मध्ये भारत कुठे असेल याचा रोडमॅप देखील तपशीलवार असेल.

भारतीय रेल्वेच्या महसुलाची समस्या

संदर्भ

- भारतीय रेल्वे (IR) भांडवली खर्चाच्या (capex) संदर्भात, विशेषतः सरकारने रेल्वे बजेटचे मुख्य अर्थसंकल्पात विलीनीकरण केल्यानंतर, खर्चात वाढ केली आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे

- त्याचे ऑपरेटिंग गुणोत्तर, जे सामान्य कामकाजाच्या खर्चाचे एकूण रहदारीच्या प्राप्तीचे गुणोत्तर आहे, त्यात कोणतीही सुधारणा झालेली नाही.
- कमी गुणोत्तर म्हणजे चांगली नफा आणि भांडवली गुंतवणुकीसाठी अधिशेष.
- समस्या अशी आहे की IR चा मालवाहतूक विभाग फायदेशीर आहे तर प्रवासी विभाग मोठा तोटा करतो.

तुम्हाला माहीत आहे का?

IR च्या ट्रान्सपोर्ट बास्केटमधील 11 वस्तूंचा वाटा 90% टन आणि महसूल आहे, ज्यामध्ये कोळसा सुमारे 45% आहे आणि लोखंड आणि सिमेंट प्रत्येकी 10% आहे.

मोदींनी पटेलाना वाहिली श्रद्धांजली, स्टॅच्यू ऑफ युनिटी येथे विकास प्रकल्पांचे लोकार्पण

संदर्भ

- राष्ट्रीय एकता दिवस (31 ऑक्टोबर) म्हणून साजरा करण्यात येणाऱ्या भारताच्या पहिल्या गृहमंत्र्यांच्या जयंतीनिमित्त पंतप्रधानांनी गुजरातमधील नर्मदा येथील स्टॅच्यू ऑफ युनिटी येथे सरदार वल्लभभाई पटेल यांना पुष्पहार अर्पण करून आदरांजली वाहिली.

महत्त्वाचे मुद्दे

- एक प्रमुख पर्यटन केंद्र म्हणून उदयास आलेल्या स्टॅच्यू ऑफ युनिटी येथे त्यांनी अनेक विकास प्रकल्प सुरू केले.
- स्टॅच्यू ऑफ युनिटी हा जगातील सर्वात उंच पुतळा असून त्याची उंची 182 मीटर आहे. दरवर्षी तीन दशलक्षाहून अधिक अभ्यागत साइटला भेट देतात.
- श्री मोदींनी राष्ट्रीय एकता दिवस परेड पाहिली.

आरंभ बद्दल

- "आरंभ" च्या पाचव्या आवृत्तीच्या समारोपाच्या वेळी पंतप्रधानांनी 98 व्या कॉमन फाऊंडेशन कोर्सच्या अधिकारी प्रशिक्षणार्थीना संबोधित केले ज्यामध्ये भारतीय नागरी सेवांमधील 560 प्रशिक्षणार्थी आणि भूतान नागरी सेवांमधील तीन जण सहभागी झाले होते.
- "आरंभ" कार्यक्रमाची 5वी आवृत्ती 'विघटन शक्तीचा उपयोग' या थीमवर आयोजित करण्यात आली होती.
- हा अभ्यासक्रम मोठ्या आणि वैविध्यपूर्ण देशामध्ये शासनाच्या कल्पना, आव्हाने आणि जबाबदाऱ्यांचा प्रथमदर्शनी परिचय करून देतो.

पंतप्रधानांच्या हस्ते गुजरातमध्ये नवीन प्रकल्पांचा शुभारंभ

संदर्भ

- पंतप्रधानांनी त्यांच्या गृहराज्याच्या दोन दिवसीय दौऱ्यात गुजरातमध्ये ₹5,950 कोटी रुपयांचे अनेक पायाभूत

सुविधा प्रकल्प समर्पित केले.

महत्त्वाचे मुद्दे

- त्यांनी वेस्टर्न डेडिकेटेड फ्रेट कॉरिडॉरचे नवीन विभाग आणि विरमगाम-समखियाली रेल्वे मार्गाचे दुहेरीकरण यासारख्या रेल्वे प्रकल्पांचे उद्घाटन केले.
- तलाव पुनर्भरण, साबरमती नदीवर बॅरेज बांधणे आणि पिण्याचे पाणी आणि सांडपाणी प्रक्रिया सुविधा उभारण्याच्या उपक्रमांचे उद्घाटनही त्यांनी केले.
- मेहसाणा, अहमदाबाद, बनासकांठा, साबरकांठा, महिसागर, गांधीनगर आणि पाटण या जिल्ह्यांमध्ये हे प्रकल्प सुरू होतील.

समलिंगी विवाहावर सुप्रीम कोर्टाचा निकाल

बातम्यांमध्ये:

- समलैंगिक विवाह कायदेशीर करण्यास नकार देणाऱ्या SC च्या बहुसंख्य निकालाचे पुनरावलोकन करण्याची मागणी करणारी याचिका.
- SC ला समलिंगी जोडप्यांना विवाह करण्याचा कोणताही मूलभूत अधिकार नाही, परंतु अधिकाऱ्यांना त्यांना छळापासून संरक्षण देण्याचे निर्देश देतात.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- विवाह करण्याचा अधिकार हा मूलभूत अधिकार आहे.
- घटनेच्या कलम २१ मध्ये आपल्या आवडीच्या व्यक्तीशी लग्न करण्याचा अधिकार आहे.

तुम्हाला माहीत आहे का?

संसदेने विशेष विवाह कायदा, 1954 अंतर्गत विवाहाला एक संस्था म्हणून सामाजिक दर्जा बहाल केला आहे.

106 वी घटनादुरुस्ती कायदा: महिला आरक्षण विधेयक

बातमीत का?

- 2024 च्या सार्वत्रिक निवडणुकीपूर्वी कोटा कायद्याची अंमलबजावणी करण्यास विलंब.
- हे आरक्षण पुढील जनगणनेनंतर लागू करण्याचा सरकारचा प्रस्ताव आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- 106 वी घटनादुरुस्ती कायदा लोकसभा आणि राज्य विधानसभामध्ये महिलांसाठी 33% आरक्षणाची तरतूद करतो.
- 1993 च्या 73व्या आणि 74व्या घटनादुरुस्तीने स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या निवडणुकीत महिलांना एक तृतीयांश प्रतिनिधित्व दिले.
- 77 व्या घटनादुरुस्तीने अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमातींसाठी नोकऱ्यांमधील पदोन्नतीसाठी आरक्षण वाढवले.

- 103 व्या CAA ने शैक्षणिक संस्था आणि सार्वजनिक नोकऱ्यांमध्ये समाजातील गरीब फॉरवर्ड जातीसाठी 10% EWS आरक्षण प्रदान केले आहे.

विचार करा:

- 106 वी घटनादुरुस्ती कायदा जाणून घ्या
- सीमांकन बदल जाणून घ्या

महाराष्ट्र राज्य बातम्या

CPCB ने महाराष्ट्रातील 105 पैकी 45 साखर युनिट बंद करण्याचे आदेश दिले आहेत

बातम्यांमध्ये:

- राज्यातील साखर उत्पादकांना मोठा झटका देताना केंद्रीय प्रदूषण नियंत्रण मंडळाने (CPCB) पर्यावरण संरक्षण कायद्याचे उल्लंघन केल्याबद्दल महाराष्ट्रातील 45 सहकारी साखर कारखाने बंद करण्याचे आदेश दिले आहेत.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळाने (MPCB) पर्यावरण संरक्षण कायद्याच्या कलम 5 अन्वये पालन न करणाऱ्या साखर उद्योगांना बंद करण्याचे निर्देश जारी केले आहेत.
- हे ऑनलाइन कंटिन्युअस एमिशन/एफ्लुएंट मॉनिटरिंग सिस्टीम्स (OCES) ची स्थापना न केल्यामुळे/नॉन-कनेक्टिव्हिटीमुळे किंवा CPCB द्वारे केलेल्या तपासणी दरम्यान आढळलेल्या अधिसूचित मानकांचे/अन्य त्रुटींचे पालन न केल्यामुळे केले गेले.

CEMS म्हणजे काय?

- सतत उत्सर्जन निरीक्षण प्रणाली (CEMS) ही एक वास्तविक वेळ हवा आणि जल प्रदूषण निरीक्षण प्रणाली आहे.
- ही एक प्रणाली आहे ज्यामध्ये सॅम्पलिंग, कंडिशनिंग आणि विश्लेषणात्मक घटक आणि सॉफ्टवेअर समाविष्ट आहे जे हवा आणि पाण्याच्या प्रातिनिधिक नमुन्यांचे विश्लेषण करून थेट, वास्तविक वेळेत, सतत प्रदूषणाचे मोजमाप प्रदान करण्यासाठी डिझाइन केलेले आहे.
- प्रदूषण निरीक्षण, नियंत्रण आणि अहवाल देण्यासाठी हे एक महत्त्वाचे साधन आहे.
- प्रणाली डेटा अचूकता, उच्च देखरेख वारंवारता, किमान मॅन्युअल हस्तक्षेप, मजबूत नियामक देखरेख आणि प्रदूषण नियंत्रण व्यवस्था मजबूत करण्यासाठी चांगली पारदर्शकता सुनिश्चित करते.

अयोध्या मंदिरात रामाची मूर्ती बसवणार

बातम्यांमध्ये: अयोध्या मंदिरात 22 जानेवारीला रामाची मूर्ती बसवणार: मोहन भागवत

- आरएसएस प्रमुख मोहन भागवत यांनी सांगितले की, 22 जानेवारी रोजी अयोध्या मंदिरात रामाची मूर्ती बसवण्यात येणार आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- ते पुढे म्हणाले की त्या दिवशी, भारतीय उत्सव साजरा करण्यासाठी देशभरातील मंदिरांमध्ये कार्यक्रम आयोजित करू शकतात.
- आपल्या समस्यांवर मात करण्यासाठी जग आज भारताकडे पाहत आहे, असेही भागवत म्हणाले.

ऑक्टोबरमध्ये दशकातील तिसऱ्या क्रमांकाचे सर्वोच्च तापमान आहे

संदर्भ:

- शनिवारी मुंबईचे दिवसाचे सर्वाधिक तापमान 37.4 अंशांवर होते, जे गेल्या दशकातील तिसरे-उच्च ऑक्टोबरचे दिवसाचे तापमान आहे.
- 2018 मध्ये, ऑक्टोबरचे सर्वोच्च तापमान 29 ऑक्टोबर रोजी 38 अंशांवर पोहोचले होते, तर 2015 मध्ये, दिवसाचे तापमान 17 ऑक्टोबर रोजी 38.6 अंशांवर पोहोचले होते.
- हवामान अधिकाऱ्यांनी या तापमान वाढीचे श्रेय समुद्रातील वाऱ्याला उशीर आणि अरबी समुद्रात तयार झालेल्या तेज चक्रीवादळाच्या प्रभावामुळे दिले, ज्यामुळे समुद्रातील वारे सुरू होण्यास उशीर झाला.

GRP महिलांसाठी सुरक्षा अॅप सुरू करणार आहे

बातम्यांमध्ये:

- गव्हर्नमेंट रेल्वे पोलिस (GRP) ने कोटो कम्युनिटी नावाच्या महिला अॅपशी करार केला आहे, त्यांना अॅपवरील सहकारी महिला प्रवाशांच्या इकोसिस्टममधील सुरक्षा समस्या आणि अनुभवांवर त्यांचे मत व्यक्त करण्यास उद्युक्त केले आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- महिलांना चेन स्नॅचिंग, छेडछाड किंवा छेडछाड अशा घटनांचा अनुभव येतो;
- त्यांना सुरक्षित जागा उपलब्ध करून देण्यासाठी आणि त्यांची सुरक्षा मजबूत करण्यासाठी, GRP महिलांसाठी कोटो समुदाय नावाचे अॅप लॉन्च करेल.
- खाकीतील सखी' नावाच्या या कार्यक्रमाचा उद्देश शहरातील महिलांना रेल्वे पोलीस महिला कर्मचाऱ्यांना त्यांच्या 'सखी' (मित्र) समजण्यासाठी आणणे आणि त्यांच्या सुरक्षेची चिंता आणि लोकल ट्रेनमधून प्रवास करताना त्यांना येणारे कटू अनुभव व्यक्त करणे हा आहे.

APAAR आयडी संमती फॉर्म म्हणून संबंधित पालकांना विद्यार्थ्यांची वैयक्तिक माहिती आवश्यक आहे

बातम्यांमध्ये:

- नवीन ऑटोमेटेड परमनंट अॅकॅडमिक अकाउंट रजिस्ट्री (APAAR) विद्यार्थी ओळख प्रणालीच्या संमती फॉर्मबद्दल पालकांनी चिंता व्यक्त केली आहे कारण ती विनंती करते की पालकांनी विद्यार्थ्यांच्या नाव, पत्ता, वय, जन्मतारीख, लिंग आणि यासह वैयक्तिक माहितीमध्ये शैक्षणिक संस्था आणि भर्ती संस्थांना प्रवेश द्यावा.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- APAAR आयडी तयार करण्यासाठी शाळांनी पालकांची संमती घ्यावी असे राज्याने अनिवार्य केले आहे.
 - युनिक स्टुडंट आयडेंटिटी सिस्टीम हा केंद्र सरकारच्या महत्त्वाकांक्षी "एक राष्ट्रीय, एक विद्यार्थी" प्रकल्पाचा भाग आहे.
- हे आयडी विद्यार्थ्यांची शैक्षणिक प्रगती, यश आणि वैयक्तिक तपशील ट्रॅक करण्यासाठी डिझाइन केलेले आहेत.

शहराचा AQI 'मध्यम' आहे, 23 पैकी 7 स्थानकांची नोंद 'खराब' आहे

बातम्यांमध्ये: शहरातील बहुतेक हवेच्या गुणवत्तेचे निरीक्षण केंद्रांनी 'मध्यम' वायू प्रदूषण पातळी नोंदवणे सुरू ठेवले आणि 23 पैकी सात ठिकाणी 'खराब' हवा अनुभवली.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- 101 आणि 200 मधील AQI पातळी 'मध्यम' श्रेणीत येते आणि 201-300 पर्यंत 'खराब' म्हणून वर्गीकृत आहे.
- पर्यावरणवादी आणि हवामान शास्त्रज्ञांनी हवेच्या गुणवत्तेच्या पातळीतील घसरणीचे श्रेय यावर्षी मान्सूनच्या सुरुवातीस माघार घेणे आणि प्रदूषकांच्या विखुरण्यासाठी आवश्यक असलेला वाऱ्याचा कमी वेग, वाहनांचे एक्झॉस्ट उत्सर्जन आणि रस्त्यावरील धुळीचे पुनरुत्थान तसेच संपूर्ण शहरात मोठ्या प्रमाणावर बांधकामाच्या स्वरूपात मानववंशीय क्रियाकलाप यासारख्या नैसर्गिक घटकांना दिले आहे.

विचार करा:

AQI बदल वाचा

दुष्काळाचे मूल्यांकन करण्यासाठी MahaMADAT ॲप

बातम्यांमध्ये: दुष्काळाचे मूल्यांकन करण्यासाठी महामदत ॲप सदोष: भाजप आमदार गोरे

महत्त्वाचे मुद्दे:

- महाराष्ट्र मॉनिटरिंग आणि ॲसेसमेंट ऑफ ड्रॉट युजिंग ॲडव्हान्स्ड टेक्नॉलॉजी (MahaMADAT) द्वारे दुष्काळाचे मूल्यांकन केले जाते.
- राज्य सरकारने नॅशनल रिमोट सेन्सिंग सेंटर, हैदराबाद आणि महाराष्ट्र रिमोट सेन्सिंग ॲप्लिकेशन सेंटर यांच्या संयुक्त विद्यमाने विकसित केलेले हे रिमोट सेन्सिंग ॲप्लिकेशन आहे.

- राज्य सरकारने महाराष्ट्रातील 42 तालुक्यांमध्ये 'ग्राउंड टुथ' राबवून त्यांना ट्रिगर 2 दुष्काळ जाहीर करण्यास सांगितले होते.

महामदत बद्दल:

- MahaMADAT हे महाराष्ट्र रिमोट सेन्सिंग ॲप्लिकेशन सेंटर (MRSAC) द्वारे विकसित केलेले वेब-आधारित जिओ-पोर्टल आहे.
- महाराष्ट्रातील कृषी दुष्काळाचे रिअल-टाइम देखरेख आणि मूल्यांकन प्रदान करणे हे उद्दिष्ट आहे.
- दुष्काळाचे नकाशे आणि इतर उत्पादने तयार करण्यासाठी पोर्टल रिमोट सेन्सिंग डेटा, हवामान डेटा आणि कृषी डेटासह विविध डेटा स्रोतांचा वापर करते ज्याचा वापर शेतकरी, सरकारी अधिकारी आणि इतर भागधारकांना दुष्काळ व्यवस्थापनाविषयी माहितीपूर्ण निर्णय घेण्यासाठी करता येतो.

नेरुळच्या मुलाने एशियन पिरेमिक्स क्युबिंगचा विक्रम मोडला

बातम्यांमध्ये: नेरुळच्या 11 वर्षीय मुलाने एशियन पिरेमिक्स क्युबिंगचा विक्रम मोडला

- नवी मुंबईतील 11 वर्षीय इमाद सोहेल अजानी हा 1.02 सेकंदांच्या वेळेसह पिरेमिक्स क्युब काढणारा पहिला आशियाई विक्रम धारक ठरला आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- 0.75 सेकंदांचा विश्वविक्रम मोडण्याचे त्याचे लक्ष्य आहे.
- आशियाई पिरेमिक्स हे 4-बाजूचे कोडे आहे जे पिरेमिक्ससारखे आहे, परंतु भिन्न आकार आणि यंत्रणा आहे.
- आशियाई पिरेमिक्सला चिनी पिरेमिक्स, जपानी पिरेमिक्स किंवा कोरियन पिरेमिक्स असेही म्हणतात.
- आशियाई पिरेमिक्स चार थरांनी बनलेला आहे, प्रत्येक थरात चार त्रिकोणी तुकडे आहेत.
- सर्व तुकडे एकाच स्थितीत, प्रत्येक बाजूला समान रंग येईपर्यंत थर वळवणे आणि फिरवणे हे कोड्याचे ध्येय आहे.

रत्नागिरीत सापडल्या एलिफंटापेक्षा जुन्या मंदिराच्या लेण्या

बातम्यांमध्ये: रत्नागिरीत सापडल्या एलिफंटापेक्षा जुन्या मंदिराच्या लेण्या

- प्राचीन भारतीय इतिहासाचे प्राध्यापक आणि त्यांच्या संशोधकांच्या चमूने रत्नागिरीच्या राजापूरजवळील जंगली भागात दोन खडक कापलेल्या शैव मंदिराच्या गुहा सापडल्या आहेत.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- राजापूर शहरापासून सुमारे 8 किमी अंतरावर शैव पंथाच्या या दगडी गुहा आहेत.
- अशाच प्रकारच्या शैव गुहांचा समूह यापूर्वी दक्षिण गोव्यातील काझुले भागात सापडला होता.
- मोनोलिथिक-कट लॅटराइट गुहा मंदिर 5व्या किंवा 6व्या शतकाच्या आसपास कधीतरी तयार केले गेले आणि ते एलिफंटा लेण्यापेक्षाही जुने आहेत.

एलिफंटा लेणी बद्दल:

- एलिफंटा लेणी हे मुख्यतः हिंदू देव शिव यांना समर्पित असलेल्या रॉक-कट गुहा मंदिरांचा संग्रह आहे.
- ते एलिफंटा बेटावर (ज्याला घारापुरीचे बेट असेही म्हणतात), मुंबई, महाराष्ट्र, भारताच्या किनाऱ्याजवळ अरबी समुद्रात आहेत.
- पाचव्या ते आठव्या शतकादरम्यान लेणी कोरण्यात आल्याचे मानले जाते
- लेणी दोन गटांमध्ये विभागली आहेत: पश्चिम गट (लेणी 1-5) आणि पूर्व गट (लेणी 6-7).
- दोन गटांपैकी पश्चिम गट हा सर्वात महत्त्वाचा आहे आणि त्यात शिवाच्या प्रसिद्ध त्रिमूर्ती शिल्पासह सर्वात प्रभावी शिल्पे आहेत.

PCMC ने सर्वोत्कृष्ट नॉन-मोटराइज्ड ट्रान्सपोर्ट सिस्टीम असणारे शहर हा पुरस्कार जिंकला

बातम्यांमध्ये: PCMC ला शहरी मंत्रालयाचा पुरस्कार

- पिंपरी चिंचवड महानगरपालिकेला (PCMC) गृहनिर्माण आणि नागरी व्यवहार मंत्रालयाने आयोजित केलेल्या अर्बन मोबिलिटी इंडिया कॉन्फरन्स 2023 मध्ये 'द सिटी विथ द बेस्ट नॉन-मोटराइज्ड ट्रान्सपोर्ट सिस्टीम' हा पुरस्कार मिळाला आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- हा कार्यक्रम दिल्लीत आयोजित करण्यात आला होता जिथे नागरी संस्थेला नॉन-मोटराइज्ड (NMT) अनुकूल पिंपळे सौदागर शेजारच्या प्रकल्पासाठी पुरस्कार देण्यात आला.

अर्बन मोबिलिटी इंडिया कॉन्फरन्स 2023 बद्दल:

- अर्बन मोबिलिटी इंडिया कॉन्फरन्स (UMI) हा वार्षिक कार्यक्रम आहे जो भारतातील शहरी वाहतुकीच्या भविष्यावर चर्चा करण्यासाठी आणि सहकार्य करण्यासाठी जगभरातील धोरणकर्ते, अभ्यासक आणि तज्ञांना एकत्र आणतो.
- 2023 UMI परिषद नवी दिल्ली येथे 27-29 ऑक्टोबर 2023 दरम्यान आयोजित करण्यात आली होती.
- अर्बन मोबिलिटी इंडिया कॉन्फरन्स 2023 ची थीम "एकात्मिक आणि लवचिक शहरी वाहतूक" होती.

राज्याला दुष्काळमुक्त करण्याची महाराष्ट्र सरकारची योजना

आहे

बातम्यांमध्ये: महाराष्ट्र दुष्काळमुक्त करण्यासाठी फडणवीस यांनी नदीजोड प्रकल्पांना गती देण्यासाठी पंतप्रधानांची मदत घेतली

- उपमुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी महाराष्ट्र दुष्काळमुक्त करण्यासाठी महत्त्वाकांक्षी नदीजोड जलप्रकल्पांना गती देण्यासाठी पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांची मदत मागितली.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- मोदींच्या अहमदनगर दौऱ्यात फडणवीस यांनी महाराष्ट्रातील काही भागांतील दुष्काळाचा मुद्दा उपस्थित केला.
- जवळपास 50 टक्के महाराष्ट्र दुष्काळग्रस्त आहे.
- राज्य सरकार ज्या दोन महाप्रकल्पांवर काम करत आहे त्याविषयी माहिती देताना फडणवीस म्हणाले, "कोकण नदीचे पाणी गोदावरी खोऱ्यात वळवण्याचा एक प्रकल्प आहे. हे पाणी मराठवाडा आणि उत्तर महाराष्ट्रातील दुष्काळावर मात करण्यास मदत करू शकते," ते म्हणाले.

ठाणे 'स्वच्छता शिल्डसाठी सर्वोत्कृष्ट स्टेशन'

बातम्यांमध्ये: ठाणे 'स्वच्छता शिल्डसाठी सर्वोत्तम स्थानक'

- मध्य रेल्वेच्या (CR) मुंबई विभागातील सर्वाधिक गर्दीच्या रेल्वे स्थानकांपैकी एक असलेल्या ठाण्याने 'स्वच्छतेसाठी सर्वोत्तम स्थानक' हा किताब पटकावला आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- दररोज सुमारे सहा लाख प्रवाशांची ये-जा करणाऱ्या स्थानकाची 2022 मधील उपनगरीय श्रेणी 1 ते 4 श्रेणीतील 'स्वच्छता शिल्डसाठी सर्वोत्कृष्ट स्टेशन'साठी निवड करण्यात आली आहे.

मध्य रेल्वे (CR) लवचिक कामाचे तास लागू करेल

संदर्भ:

- मध्य रेल्वे (CR) मुंबई विभागातील आपल्या कर्मचाऱ्यांसाठी लवचिक कामाचे तास लागू करेल.
- यामुळे असा उपक्रम सुरू करणारी सीआर ही पहिली केंद्र सरकारची संस्था ठरली आहे.
- यामुळे कर्मचाऱ्यांना त्यांच्या निवासस्थानापासून सीएसएमटीपर्यंत ट्रेने प्रवास करण्यासाठी पीक अवर्स टाळण्याचा फायदा होईल

थॅलिअम चा हत्यार म्हणून वापर

संदर्भ

- महाराष्ट्रातील गडचिरोली जिल्ह्यातील महागाव गावात, दोन महिलांनी कथितरित्या कुटुंबातील पाच सदस्यांना थॅलियमच्या स्वरूपात विष देऊन ठार मारले.

थॅलिअम बद्दल

- हा अणुक्रमांक 81 असलेला एक रासायनिक घटक आहे, ज्याचा शोध 1861 मध्ये सर विल्यम क्रोक्स यांनी लावला होता.
- हा एक मऊ, जड, लवचिक धातू आहे.
- थॅलियम हे चवहीन आणि गंधहीन आहे आणि ते शोधण्यास कठीण विष म्हणून खुनी वापरतात.
- देखावा: एक मऊ, चांदीसारखा पांढरा धातू जो सहजपणे कलंकित होतो.

स्रोत:

- हे पृथ्वीच्या कवचामध्ये ट्रेस प्रमाणात आढळते.
- हे अनेक धातूंमध्ये आढळते. यापैकी एक म्हणजे पायराइट्स, ज्याचा वापर सल्फ्यूरिक ऍसिड तयार करण्यासाठी केला जातो. काही थॅलियम पायराइट्सपासून मिळवले जाते, परंतु ते मुख्यतः तांबे, जस्त आणि शिसे शुद्धीकरणाचे उप-उत्पादन म्हणून प्राप्त केले जाते.

थॅलियमचे उपयोग

- थॅलियमचा वापर त्याच्या विषारी स्वभावामुळे प्रतिबंधित आहे.
- थॅलियम सल्फेट, एकेकाळी उंदीर मारणारा, आता अनेक विकसित राष्ट्रांमध्ये घरगुती वापरासाठी बंदी आहे.
- फोटोइलेक्ट्रिक सेल्समुळे याचा वापर इलेक्ट्रॉनिक्स उद्योगात होतो.
- थॅलियम ऑक्साईडचा वापर उच्च-अपवर्तन ग्लास आणि कमी-वितळणारा काच तयार करण्यासाठी केला जातो.
- हे कमी तापमानाचे थर्मामीटर आणि अनुकरण दागिन्यांच्या निर्मितीमध्ये देखील वापरले जाते.

आरोग्यास धोके:

थॅलियम मज्जासंस्थेला हानी पोहोचवू शकते ज्यामुळे डोकेदुखी, अशक्तपणा आणि चिडचिड होऊ शकते. वारंवार एक्सपोजरमुळे हादरे, भ्रम, कोमा आणि मृत्यू होऊ शकतो.

Adda247

Maharashtra ka mahapack

**Live classes, Test series
Recorded videos, E-books**

**MPSC (राज्यसेवा) MPSC (संयुक्त) महाराष्ट्र पोलीस
तलाठी, वनरक्षक, कृषी विभाग महानगर पालिका नगर
परिषद, जिल्हा परिषद, SSC & ALL OTHER STATE
EXAM**

यूजीसीने नवीन धोरणाचा मसुदा जाहीर केला आहे

बातम्यांमध्ये:

- देशभरातील उच्च शिक्षण संस्थांना अभ्यासक्रम, फी संरचना, फी परतावा धोरण, वसतिगृह सुविधा, शिष्यवृत्ती, रॅकिंग, रेटिंग श्रेणी यासारखी माहिती वेबसाइटवर प्रकाशित करावी लागेल, यूजीसीने नवीन धोरणाच्या मसुद्यात जाहीर केले आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- यूजीसीच्या 572व्या बैठकीत किमान अनिवार्य प्रकटीकरणाच्या मसुद्याला मंजुरी देण्यात आली.
- हा मसुदा हरकती सूचनांसाठी खुला करण्यात आला असून त्यासाठी 15 नोव्हेंबरची मुदत देण्यात आल्याचे स्पष्ट करण्यात आले आहे.
- राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 अंतर्गत, उच्च शिक्षण संस्थांच्या कार्यक्षम आणि पारदर्शक कामासाठी तंत्रज्ञानाचा प्रभावी वापर, माहितीचे पारदर्शक प्रकटीकरण यावर भर देण्यात आला आहे.
- मात्र, उच्च शिक्षण संस्थांच्या संकेतस्थळे अद्ययावत नसून त्यावर किमान माहिती उपलब्ध नसल्याचे दिसून आले आहे.

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 बदल:

महत्त्वाचे मुद्दे:

- राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 (NEP 2020) ही भारतातील शिक्षणासाठी एक व्यापक चौकट आहे.
- 29 जुलै 2020 रोजी केंद्रीय मंत्रिमंडळाने यास मान्यता दिली आणि पूर्वीचे राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण, 1986 ची जागा घेतली.
- NEP 2020 चे उद्दिष्ट भारताच्या शिक्षण व्यवस्थेला जागतिक दर्जाच्या व्यवस्थेत रूपांतरित करणे आहे ज्याचे मूळ भारतीय नैतिकता आणि मूल्ये आहेत.
- हे प्रवेश, समानता, गुणवत्ता, परवडणारी क्षमता आणि जबाबदारी या पाच मार्गदर्शक स्तंभांवर आधारित आहे.
- NEP 2020 ने भारताच्या शिक्षण व्यवस्थेत अनेक महत्त्वाचे बदल केले आहेत, यासह:
 - शालेय शिक्षणाची रचना 10+2 वरून 5+3+3+4 पर्यंत बदलणे, लवकर बालपण काळजी आणि शिक्षण (ECCE) आणि मूलभूत साक्षरता आणि संख्या यावर लक्ष केंद्रित करणे.
 - एक लवचिक अभ्यासक्रम सादर करत आहे जो विद्यार्थ्यांना प्रवाहांमधून विषय निवडू देतो आणि शिकण्याच्या अनेक मार्गांचा पाठपुरावा करू देतो.

3. बहुभाषिकता आणि भारतीय भाषांना प्रोत्साहन देणे.
4. व्यावसायिक शिक्षण आणि कौशल्य विकासावर भर देणे.
5. शिक्षक शिक्षण आणि व्यावसायिक विकास मजबूत करणे.
6. शिक्षणातील संशोधन आणि नवोपक्रमाची गुणवत्ता सुधारणे.

गोंदिया जिल्ह्यातील धरणे आणि तलावांवर 50 हून अधिक प्रजातींचे स्थलांतरित पक्षी

बातम्यांमध्ये:

- गोंदिया जिल्ह्यातील धरणे आणि तलावांवर 50 हून अधिक प्रजातींच्या स्थलांतरित पक्ष्यांचा चार महिने मुक्काम
- वाढत्या थंडीमुळे गोंदिया जिल्ह्यात स्थलांतरित पक्ष्यांचे आगमन सुरू झाले आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- त्यामुळे पक्षीप्रेमींचा उत्साह वाढू लागला असून धरणे व तलावांचे सौंदर्य वाढू लागले आहे.
- अनुकूल वातावरण आणि हव्या त्या अन्नाची उपलब्धता लक्षात घेऊन हे पक्षी प्रवास करतात.
- नोव्हेंबर, डिसेंबर आणि जानेवारी महिन्यात स्थलांतरित पक्षी हजारो किलोमीटरचा प्रवास करून येथे येतात, तर वसंत पंचमीपासून त्यांचा परतीचा प्रवास सुरू होतो.
- स्थलांतरित पक्ष्यांमध्ये ग्रेलॉक हंस, कॉमन पोचार्ड, रेड क्रेस्टेड पोचार्ड, मलाई, गार्गनी, आर्क्टिक टर्न, सायबेरियन स्टॉर्क, ब्लॅक-टेलेड गॉडविट इत्यादींचा समावेश होतो.

तुम्हाला माहित आहे का?

गोंदिया जिल्हा तलावांचा जिल्हा म्हणून ओळखला जातो.

पीक प्रात्यक्षिक योजनेबद्दल:

महत्त्वाचे मुद्दे

- पीक प्रात्यक्षिक योजना हा एक कार्यक्रम आहे जो शेतकऱ्यांना त्यांच्या स्वतःच्या शेतात नवीन कृषी तंत्रज्ञान पाहण्याची आणि जाणून घेण्याची संधी देतो.
- हे शेतकऱ्यांच्या शेतात प्रात्यक्षिक प्लॉट उभारून केले जाते, जेथे नवीन तंत्रज्ञानाचा वापर पिके वाढवण्यासाठी केला जातो.
- पीक प्रात्यक्षिक योजना सामान्यतः सरकारी संस्था, कृषी संशोधन संस्था आणि गैर-सरकारी संस्था (NGO) द्वारे राबविण्यात येतात.
- **या योजनांच्या उद्दिष्टांमध्ये हे समाविष्ट आहे:**
 1. शेतकऱ्यांना नवीन आणि सुधारित कृषी तंत्रज्ञानाची ओळख करून देणे
 2. हे तंत्रज्ञान वापरण्याचे फायदे दर्शविण्यासाठी

3. या तंत्रज्ञानाचा वापर करण्याचा अनुभव शेतकऱ्यांना उपलब्ध करून देणे
4. शेतकऱ्यांना स्वतःच्या शेतात या तंत्रज्ञानाचा अवलंब करण्यास प्रोत्साहित करणे

सर्व व्यावसायिक आणि खाजगी इमारतींमध्ये 'हिरकणी कक्ष' अनिवार्य करण्यात आला आहे

बातम्यांमध्ये: राज्याच्या नगरविकास विभागाने सर्व नवीन व्यावसायिक, शैक्षणिक, व्यापारी, विधानसभा, सार्वजनिक, निमसार्वजनिक आणि संस्थात्मक इमारतींना 'हिरकणी काक्ष' असणे अनिवार्य करण्याची योजना आखली आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- हे स्तनदा माता आणि सहा वर्षांपर्यंत मुले असलेल्या मातांसाठी एक खोली आहे.
- 17 व्या शतकातील रायगड येथील 'हिरकणी' या दुधाच्या दासीवरून हिरकणी कक्ष हे नाव पडले.
- महाराष्ट्र विधानसभेत अशा प्रकारची पहिली स्थापना करण्यात आली, जेव्हा राष्ट्रवादीच्या आमदार सरोज अहिरे आपल्या मुलासह नागपुरातील हिवाळी अधिवेशनात सहभागी होण्यासाठी आल्या होत्या.
- तिला पाहून विधानसभेत हिरकणी कक्ष उभारण्याची मोठी मागणी झाली.

'अजात' समाज

बातम्यांमध्ये:

- सध्या सुरू असलेल्या मराठा आरक्षण आंदोलनाच्या पार्श्वभूमीवर जिल्ह्यातील 'अजात' समाजाचा इतिहास चर्चेत आला आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- मंगरूळ दस्तगीर गावातील एक समाज 'अजात' म्हणून ओळखला जातो, ज्यांच्या जातीचा जन्म, मृत्यू, शाळा, शेती अशा कोणत्याही प्रमाणपत्रात उल्लेख नाही.
- मात्र, या 'अजात' समाजाने जातीच्या नावावर संघर्ष केला आहे.

अजात समुदायाबद्दल:

- अजात समाज हा भारताच्या महाराष्ट्र राज्यातील एक आदिवासी समुदाय आहे.
- त्यांना आदिवासी किंवा वनवासी असेही म्हणतात, ज्याचा अर्थ "मूळ रहिवासी" किंवा "वनवासी" असा होतो.
- 2 दशलक्ष लोकसंख्येसह अजात हा महाराष्ट्रातील सर्वात मोठा आदिवासी समुदाय आहे.
- अजात हे अर्ध-भटके समुदाय आहेत आणि ते परंपरेने शिकार, गोळा करणे आणि त्यांच्या उपजीविकेसाठी शेतीवर अवलंबून असतात.

युवा आमदारांना वेल्स विद्यापीठाचे निमंत्रण

बातम्यांमध्ये: राज्यातील विविध पक्षांच्या युवा आमदारांना वेल्स विद्यापीठात निमंत्रण

- देशातील एका राष्ट्रीय इंग्रजी वृत्तपत्राच्या सौजन्याने युवा आमदारांसाठी वेल्स दौरा 19 ते 25 नोव्हेंबर दरम्यान आयोजित करण्यात आला आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- वेल्ससारख्या प्रतिष्ठित विद्यापीठातून निमंत्रण मिळणे हा सन्मान आहे.
- गेल्या वर्षी आपल्या स्थापनेला दोनशे वर्षे पूर्ण करणाऱ्या इंग्लंडच्या वेल्स विद्यापीठाने सुशासन आणि सार्वजनिक धोरण या विषयावर कार्यशाळा आयोजित केली आहे.
- विविध जागतिक आव्हानांना तोंड देण्यासाठी मूल्य-आधारित आणि शाश्वत नेतृत्व विकसित करण्याच्या उद्देशाने उपक्रमाची रचना करण्यात आली आहे.

राज्य मंत्रिमंडळाने महाराष्ट्रातील 40 तालुक्यांमध्ये दुष्काळ जाहीर केला

बातम्यांमध्ये: राज्य मंत्रिमंडळाने महाराष्ट्रातील 40 तालुक्यांमध्ये दुष्काळ जाहीर केला

महत्त्वाचे मुद्दे:

- MH CM आणि उपमुख्यमंत्री यांनी मदत आणि पुनर्वसन मंत्र्यांच्या अध्यक्षतेखालील मंत्रिमंडळ उपसमितीला अपुऱ्या पावसाचा सामना करत असलेल्या उर्वरित तालुक्यांतील दुष्काळसदृश परिस्थितीचे त्वरीत मुल्यांकन करून जाहीर करण्याचे निर्देश दिले आहेत.
- 2016 च्या दुष्काळ व्यवस्थापन संहितेत नमूद केलेल्या अनिवार्य आणि प्रभावी निर्देशांकांचा विचार करून मदत आणि पुनर्वसन विभागाने मंत्रिमंडळाच्या बैठकीत महत्त्वपूर्ण डेटा सादर केला.
- यावर्षी महाराष्ट्रात 13.4 टक्के पावसाची लक्षणीय घट झाली आहे.

मनरेगाच्या कामांवर 'ड्रोन'चा भर; केंद्र सरकारचे सर्व राज्यांना आदेश

संदर्भ:

- केंद्र सरकारने मनरेगाच्या कामांवर ड्रोनद्वारे देखरेख ठेवण्याचा निर्णय घेतला आहे.
- रोहयोच्या कामांबाबत तक्रारी आल्यास जिल्हा तक्रार निवारण अधिकाऱ्यांना ड्रोनद्वारे कामांची पाहणी करावी लागते.
- 'महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना' (मनरेगा) ग्रामीण भागात सुरू असलेल्या कामांवर ड्रोनद्वारे लक्ष ठेवणार आहे.

कास फ्लॉवर फेस्टिवल

बातम्यांमध्ये:

- कास फ्लॉवर फेस्टिवल या वर्षी 15 दिवस आधी संपला कारण सप्टेंबरच्या शेवटी आणि ऑक्टोबरच्या सुरुवातीला पाऊस कमी झाला.
- हा सण अन्यथा दोन महिने राहतो, पण यंदा तो फक्त 43 दिवसांचा होता.

कास फ्लॉवर फेस्टिवल बदल:

- कास फ्लॉवर फेस्टिवल हा एक वार्षिक कार्यक्रम आहे जो भारतातील महाराष्ट्रातील कास पठारावर 850 हून अधिक प्रजातींच्या रानफुलांच्या बहराचा उत्सव साजरा करतो.
- हा उत्सव विशेषतः सप्टेंबर ते ऑक्टोबर या कालावधीत होतो, परंतु अचूक तारखा दरवर्षी मान्सूनच्या पावसावर अवलंबून असतात.
- कास पठार हे युनेस्कोचे जागतिक वारसा स्थळ आहे आणि विविध प्रकारच्या वनस्पती आणि प्राण्यांच्या जीवनास समर्थन देणारी एक अद्वितीय परिसंस्था आहे.
- पठारावर बहरलेली रानफुले विशेषतः वैविध्यपूर्ण आणि रंगीबेरंगी असतात आणि त्यांना जवळून पाहण्याची ही सण उत्तम संधी असते.

आदिवासींना बेलापूर येथे सामुदायिक केंद्र मिळाले, जे शहरातील पहिले आहे

संदर्भ:

- बेलापूरमधील स्थानिक आदिवासी समुदायाला आनंद साजरा करण्याचे कारण आहे कारण या छोट्या समुदायाला नवी मुंबईतील अशा प्रकारचे पहिले आदिवासी भवन लाभले आहे.
- 25 लाख रुपये खर्चून हे भवन बांधण्यात येत आहे
- बेलापूरच्या आर्टिस्ट व्हिलेजजवळील सेक्टर 8 मधील नागरी मैदानाला लागून 1,000 चौरस फुटांचा भूखंड.
- आदिवासी समाज दैनंदिन मनोरंजनात्मक उपक्रमांबरोबरच विवाह, उत्सव, प्रदर्शन, मेळावे इत्यादी विविध कार्यक्रम घेऊ शकतील.

'लोकसत्ता दुर्गा पुरस्कारा'चे वितरण

बातम्यांमध्ये: सई परांजपे यांची जीवनगौरव; 'लोकसत्ता दुर्गा पुरस्कारा'चे वितरण

- ज्येष्ठ दिग्दर्शिका, नाटककार आणि पटकथालेखिका सई परांजपे यांना यंदाचा 'लोकसत्ता दुर्गा जीवनगौरव पुरस्कार' प्रदान करण्यात येणार आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- दादर येथे होणाऱ्या 'लोकसत्ता दुर्गा पुरस्कार' वितरण समारंभात तिला हा पुरस्कार देऊन गौरविण्यात येणार आहे.
- यावेळी 'सामान्यांमध्ये असामान्य' ठरलेल्या नऊ दुर्गांचा गौरव करण्यात येणार असून, उद्योजक आणि पिरामल

गुपच्या उपाध्यक्षा डॉ. स्वाती पिरामल, निवृत्त न्यायमूर्ती मृदुला भाटकर आणि प्रसिद्ध शास्त्रीय गायिका आरती अंकलेकर उपस्थित राहणार आहेत.

लोकसत्ता दुर्गा पुरस्कारांबद्दल:

- लोकसत्ता दुर्गा पुरस्कार हा लोकसत्ता या मराठी वृत्तपत्राद्वारे समाजात महत्त्वपूर्ण योगदान देणाऱ्या विविध क्षेत्रातील नऊ महिलांना दिला जाणारा वार्षिक पुरस्कारांचा संच आहे.
- नवरात्रोत्सवादरम्यान पुरस्कार प्रदान केले जातात आणि प्राप्तकर्त्यांना "नवदुर्गा" (नऊ दुर्गा) म्हणून ओळखले जाते.
- लोकसत्ता दुर्गा पुरस्कार 2014 मध्ये प्रथम सादर करण्यात आला आणि तेव्हापासून ते भारतातील महिलांसाठी सर्वात प्रतिष्ठित पुरस्कारांपैकी एक बनले आहेत.
- शिक्षण, आरोग्यसेवा, सामाजिक कार्य, व्यवसाय आणि कला यासह विविध क्षेत्रातील महिलांना हे पुरस्कार दिले जातात.

लेक लाडकी योजना:

संदर्भ

- राज्यातील गरीब मुलींना एक लाख रुपयांची भेट मिळणार आहे.

महत्वाची वैशिष्ट्ये

- मुलींच्या जन्माला प्रोत्साहन देऊन मुलींचा जन्मदर वाढवणे, मुलींच्या शिक्षणाला प्रोत्साहन देणे, मुलींचा मृत्यूदर कमी करणे आणि बालविवाह रोखणे, कुपोषण कमी करणे, शाळाबाह्य मुलींची संख्या शून्यावर आणणे हे उद्दिष्ट आहे.
- एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना आयुक्तालयामार्फत योजनेची अंमलबजावणी.
- पिवळे आणि केशरी शिधापत्रिकाधारक कुटुंबांमध्ये 1 एप्रिल 2023 रोजी किंवा त्यानंतर जन्मलेल्या एक किंवा दोन मुलींना लागू.
- राज्यातील सुमारे अडीच लाख मुलींना थेट लाभार्थी हस्तांतरण डीबीटीद्वारे या योजनेचा लाभ मिळणार आहे.
- दुस-या मुलानंतर आई आणि वडिलांनी कुटुंब नियोजन प्रमाणपत्र सादर करणे बंधनकारक.

लहुजी वस्ताद साळवे

संदर्भ

- राज्य सरकार क्रांतिकारक लहुजी वस्ताद साळवे यांचे संगमवाडी येथे स्मारक उभारणार आहे.

मुख्य तथ्ये

- राज्याच्या सामाजिक न्याय आणि विशेष सहाय्य विभागाने स्मारकाच्या बांधकामासाठी 81 कोटी रुपये मंजूर केले.

- या स्मारकात लहुजी वस्ताद साळवे यांची समाधी, एकत्र येण्यासाठी जागा, प्रशासकीय इमारत, ऑडिओ व्हिडिओ सादरीकरणासाठी सभागृह, चार मजली शैक्षणिक ब्लॉक, सात मजली मुलांचे व मुलींचे वसतिगृह यांचा समावेश आहे.

लहुजी वस्ताद साळवे यांच्याबद्दल

- त्यांचा जन्म भारतातील महाराष्ट्र राज्यातील पुरंदरजवळ मांग समाजात झाला.
- वासुदेव बळवंत फडके यांचे ते मांग गुरू होते
- त्यांना 'लहुजीबुवा मांग' असेही संबोधले जाते.
- लहुजींनी त्या काळातील ज्योतिबा फुले, बाळ गंगाधर टिळक, वासुदेव बळवंत फडके या काही प्रमुख क्रांतिकारकांना युद्धकलेचे शिक्षण दिले.

फुलपाखरांच्या 95 प्रजाती रत्नागिरीत सापडल्या

संदर्भ

- रत्नागिरी जिल्ह्यातील कुंडी गावात शास्त्रज्ञांना फुलपाखरांच्या 95 प्रजाती सापडल्या आहेत.

महत्वाचे मुद्दे

- 'बायोइनफोलेट' या आंतरराष्ट्रीय जर्नलमध्ये शोधाची माहिती प्रकाशित करण्यात आली आहे.
- कुंडी हे गाव सह्याद्री व्याघ्र प्रकल्पाजवळ रत्नागिरी जिल्ह्यातील महिमत किल्ल्याच्या खोऱ्यात वसलेले आहे.
- फुलपाखरांच्या प्रजाती, असामान्य सिल्व्हरलाइन, मलबार बँडेड पीकॉक आणि ब्लॉक राजा यासारख्या दुर्मिळ प्रजातींचा समावेश आहे. पूर्वी नामशेष समजल्या जाणाऱ्या 'अबनॉर्मल सिल्व्हरलाइन' फुलपाखराचा शोध विशेष उल्लेखनीय आहे.
- हे चांगल्या पर्यावरणीय परिस्थितीचे सूचक मानले जाते.
- क्षेत्राच्या संवर्धनासाठी निष्कर्ष महत्त्वपूर्ण आहेत.

राज्य बातम्या

जात सर्वेक्षणाचा तामिळनाडू अनुभव

मुख्य मुद्दे

- BC आरक्षण 31% वरून 50% पर्यंत वाढवण्याच्या सरकारी निर्णयानंतर 1982 मध्ये तामिळनाडूमध्ये द्वितीय BC आयोगाची स्थापना करण्यात आली.
- आयोगाने 1983-84 मध्ये दोन टप्प्यात सर्वेक्षण केले, ज्यात BC ची गणना आणि वर्गीकरण यावर लक्ष केंद्रित केले.
- आयोगाच्या निष्कर्षावरून असे दिसून आले की राज्याच्या लोकसंख्येचा महत्वाचा भाग BCs आहे, ज्यामुळे तामिळनाडूमध्ये BC साठी 50% आरक्षण कोटा आहे.
- आयोगाचे अध्यक्ष, अंबाशंकर आणि इतर सदस्यांमध्ये

बीसी आरक्षणाचे प्रमाण आणि विशिष्ट जातींच्या समावेशाबाबत मतभेद निर्माण झाले.

- हे मतभेद असूनही, सरकारने BC साठी 50% आरक्षण कोटा कायम ठेवण्याचे निवडले आणि काही नवीन समुदायांचा समावेश केला तर इतरांना वगळणे नाकारले.

अखौरा-अगरताळा रेल्वे लिंकचे उद्घाटन होणार आहे

संदर्भ

- बहुप्रतिक्षित अखौरा-अगरताळा रेल्वे लिंकचे उद्घाटन पंतप्रधान नरेंद्र मोदी आणि बांगलादेशच्या त्यांच्या समकक्ष शेख हसीना यांच्या हस्ते होणार आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे

- रेल्वे लिंक 12.24 किमी आहे, बांगलादेशमध्ये 6.78-किमी ड्युअल गेज लाइन आणि त्रिपुरामध्ये 5.46 किमी आहे.
- बांगलादेशमार्गे त्रिपुरा ते कोलकाता जोडण्याचे पहिले पाऊल म्हणून या रेल्वे लिंककडे पाहिले जात आहे.
- या लिंकमुळे कोलकाताहून त्रिपुरा, दक्षिण आसाम आणि मिझोरामला जाण्यासाठी लागणारा वेळ आणि अंतर लक्षणीयरीत्या कमी होईल.
- ते भारत-बांगलादेश यांच्यातील कृषी उत्पादने, चहा, साखर, बांधकाम वस्तू, लोखंड आणि पोलाद, ग्राहकोपयोगी वस्तूंसह लोक-लोकांच्या संबंधांना चालना देण्यास मदत करेल.

केरळीयम उत्सव

संदर्भ

- केरळच्या स्थापना दिनी मुख्यमंत्री पिनाराई विजयन यांनी पहिल्या-वहिल्या "केरळीयम" महोत्सवाचे उद्घाटन केले.
- हा एक आठवडाभर चालणारा कार्यक्रम आहे जो प्रदेशाच्या वांशिक परंपरांची समृद्धता आणि आधुनिक राज्य म्हणून त्याच्या उत्क्रांतीची जटिलता दर्शवितो.

महत्त्वाचे मुद्दे

- केरळीयम हा "महोत्सवम" (महान सण) आहे जो दक्षिणेकडील राज्याचा आत्मा साजरा करतो.
- हा कार्यक्रम दरवर्षी 1 नोव्हेंबरपासून राज्य स्थापना दिनाच्या उत्सवाचा भाग म्हणून आयोजित केला जाईल.
- केरळवासी म्हणून स्वतःचा अभिमान बाळगणाऱ्या सर्व लोकांसाठी, त्यातील आनंद इतरांसोबत शेअर करण्यासाठी आणि जगाला याची घोषणा करण्यासाठी हा कार्यक्रम दरवर्षी आयोजित केला जाईल.

कोझिकोड आणि ग्वाल्हेर क्रिएटिव्ह शहरांच्या यादीत दाखल झाले

संदर्भ

- केरळमधील कोझिकोड आणि मध्य प्रदेशातील ग्वाल्हेर

यांनी अनुक्रमे साहित्य आणि संगीत क्षेत्रातील योगदानासाठी युनेस्कोच्या प्रतिष्ठित सर्जनशील शहरांच्या यादीत स्थान मिळवले आहे.

- UNESCO ने 31 ऑक्टोबर रोजी त्याच्या अधिकृत वेबसाइटवर ही घोषणा केली होती, ज्याला जागतिक शहर दिन म्हणून नियुक्त केले आहे.

UNESCO CCN बदल

- UNESCO क्रिएटिव्ह सिटीज नेटवर्क (UCCN) ची निर्मिती 2004 मध्ये करण्यात आली आणि शहरांमधील सहकार्याला प्रोत्साहन देण्यासाठी ज्यांनी सर्जनशीलतेला शाश्वत शहरी विकासासाठी धोरणात्मक घटक म्हणून ओळखले आहे.
- उद्देश: सर्जनशीलता आणि सांस्कृतिक उद्योगांना त्यांच्या विकास योजनांच्या केंद्रस्थानी स्थानिक पातळीवर ठेवणे आणि आंतरराष्ट्रीय स्तरावर सक्रियपणे सहकार्य करणे.
- नेटवर्कमध्ये सात सर्जनशील क्षेत्रे समाविष्ट आहेत: हस्तकला आणि लोककला, मीडिया कला, चित्रपट, डिझाइन, गॅस्ट्रोनॉमी, साहित्य आणि संगीत.

आंतरराष्ट्रीय बातम्या

बांगलादेश 1971 च्या युद्धातील भारतीय वीरांच्या सन्मानार्थ स्मारक बांधत आहे

संदर्भ

- बांगलादेशातील आशुगंज येथे 1971 मध्ये बांगलादेशच्या मुक्तिसंग्रामात बलिदान देणाऱ्या भारतीय सैनिकांच्या सन्मानार्थ स्मारकाचे काम पूर्णत्वाच्या टप्प्यात आहे.
- त्यावर सुमारे 1,600 भारतीय सैनिकांची नावे कोरलेली असतील.

महत्त्वाचे मुद्दे

- 1971 च्या युद्धातील भारतीय सैनिकांचा विशेष सन्मान करणारे हे बांगलादेशातील पहिले स्मारक असेल.
- आशुगंज, ब्राह्मणबारिया येथील स्मारकाची पायाभरणी पंतप्रधान नरेंद्र मोदी आणि बांगलादेशच्या पंतप्रधान शेख हसीना यांनी मार्च 2021 मध्ये केली होती.

पंतप्रधानांनी इजिप्तच्या राष्ट्राध्यक्षांशी पश्चिम आशियातील सुरक्षा परिस्थितीवर चर्चा केली

संदर्भ

- इस्त्रायल-हमास संघर्षादरम्यान पश्चिम आशियातील सुरक्षा आणि मानवतावादी परिस्थितीवर चर्चा करण्यासाठी पंतप्रधानांनी इजिप्तचे अध्यक्ष अब्देल फताह अल-सिसी यांच्याशी चर्चा केली.

महत्त्वाचे मुद्दे

- गाझा पट्टीला मानवतावादी मदत सुनिश्चित करण्यासाठी भारत इजिप्तच्या भूमिकेला किती महत्त्व देतो हे या

चर्चेतून सूचित होते.

- 22 ऑक्टोबर रोजी भारताने गाझासाठी मानवतावादी मदत इजिप्तच्या एल अरिश एअरबेसवर पाठवली.
- तथापि, इस्रायलच्या तीव्र लष्करी हालचालींमुळे तसेच गाझामधील ट्रकसाठी इंधनाच्या तुटवड्यामुळे विविध देशांनी गाझासाठी पाठवलेली बरीच मदत सामग्री इजिप्तमध्येच अडकून पडली.
- युएन जनरल असेंब्लीमध्ये लढाईत युद्धविराम करण्याचे आवाहन करणाऱ्या ठरावादरम्यान भारताने गैरहजेरी लावली.

संयुक्त राष्ट्रांचे प्रमुख गुटेरेस यांनी नेपाळच्या पंतप्रधानांची भेट घेतली

संदर्भ

- संयुक्त राष्ट्रांचे सरचिटणीस अँटोनियो गुटेरेस यांनी नेपाळचे पंतप्रधान पुष्पकमल दहल 'प्रचंड' यांची भेट घेतली.
- हिमालयीन राष्ट्रांची ही त्यांची पहिली अधिकृत भेट होती.
- विकसित देशांनी शाश्वत विकासासाठी पाठिंबा देण्यासाठी पाऊल उचलले पाहिजे आणि नेपाळसह विकसनशील अर्थव्यवस्थांना हवामान संकटाचा सामना करण्यासाठी मदत केली पाहिजे, असे त्यांनी आवाहन केले.

नियुक्ती बातम्या

जागतिक आरोग्य संघटनेच्या दक्षिण-पूर्व आशिया क्षेत्राचे प्रादेशिक संचालक

संदर्भ

बांगलादेशच्या पंतप्रधान शेख हसीना यांची कन्या सायमा वाजेद यांची जागतिक आरोग्य संघटनेच्या दक्षिण-पूर्व आशिया क्षेत्राच्या प्रादेशिक संचालकपदी निवड झाली.

महत्त्वाचे मुद्दे

- दक्षिणपूर्व आशिया क्षेत्रासाठी WHO प्रादेशिक समितीच्या 76 व्या सत्रादरम्यान येथे झालेल्या मतदानात तिने नेपाळमधील सार्वजनिक आरोग्य अनुभवी शंभू आचार्य यांचा पराभव केला.
- भारत, बांगलादेश, भूतान, उत्तर कोरिया, इंडोनेशिया, मालदीव, नेपाळ, श्रीलंका, थायलंड आणि तिमोर-लेस्टे - 11 पैकी 10 सदस्य देशांनी मतदानात भाग घेतला.

अर्थव्यवस्था बातम्या

RBI ने 6.5% GDP वाढीचा अंदाज कायम ठेवला आहे

संदर्भ:

- रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडियाचे आउटलुक (ऑक्टोबर 6):
- RBI ने वर्षभरासाठी 6.5% GDP वाढीचा अंदाज कायम ठेवला आहे.
- जोखमींमध्ये भू-राजकीय तणाव, आर्थिक विखंडन,

अस्थिर आर्थिक बाजार आणि असमान मान्सून यांचा समावेश होतो.

- देशांतर्गत मागणी मजबूत होत आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

उदयोन्मुख अनिश्चितता (पंधरवडा पासून):

- आरबीआयच्या अंदाजानंतर नवीन अनिश्चितता निर्माण झाली आहे.
- इस्रायल-हमास संघर्ष वाढला आहे, ज्यामुळे जागतिक अन्न, इंधन आणि खतांच्या पुरवठ्याबद्दल चिंता निर्माण झाली आहे.
- इंधन आणि खतांच्या आयातीवर भारताचे अवलंबित्व अडचणीचे ठरू शकते.
- वाढत्या यू.एस. बॉण्ड उत्पन्न आणि मिश्रित डेटा पॉइंट्स अनिश्चितता वाढवतात.
- भारतीय बाजारांवर तीव्र विक्री दिसून आली.

2024 मध्ये महागाई जास्त राहिल

संदर्भ

- उच्च चलनवाढ पुढील वर्षी जागतिक अर्थव्यवस्थेला त्रास देईल, 200 हून अधिक अर्थशास्त्रज्ञांपैकी तीन चतुर्थांश रॉयटर्सने मतदान केले.

महत्त्वाचे मुद्दे

- व्याजदरही जास्त काळ टिकतील.
- ताज्या सर्वेक्षणाचा परिणाम 2024 मध्ये झालेल्या 48 अर्थव्यवस्थांपैकी बहुसंख्य अर्थव्यवस्थांसाठी 2024 च्या वाढीचा अवनत झाला आणि महागाई सुधारणा झाली.

भू-राजकीयदृष्ट्या सेन्सेक्स 1.4% ते 4 महिन्यांच्या नीचांकी पातळीवर घसरला

संदर्भ

- बेंचमार्क S&P BSE सेन्सेक्सने सहाव्या सत्रापर्यंत तोटा वाढवला, 1.4% घसरून चार महिन्यांतील सर्वात कमी बंद झाला कारण तेल-समृद्ध पश्चिम आशियाई प्रदेशात इस्रायल-हमास संघर्ष वाढण्याच्या शक्यतेवर वाढत्या भौगोलिक-राजकीय तणावादरम्यान गुंतवणूकदार चकचकीत झाले.
- वाढते यू.एस. बॉण्ड उत्पन्न जे उदयोन्मुख बाजारपेठेतून अधिक भांडवल बाहेर जाण्याचे संकेत देऊ शकतात.
- सेन्सेक्स बद्दल
- भारतातील बॉम्बे स्टॉक एक्सचेंजचा बेंचमार्क निर्देशांक सेन्सेक्स म्हणून ओळखला जातो.
- सेन्सेक्स इंडेक्समध्ये बीएसईच्या सर्वात मोठ्या आणि सर्वात सक्रियपणे व्यापार केलेल्या 30 समभागांचा समावेश आहे आणि ते भारतीय अर्थव्यवस्थेसाठी बॅरोमीटर म्हणून काम करते.
- हे बाजार भांडवल-भारत आणि फ्लोट-समायोजित आहे.
- वर्षातून दोन वेळा सेन्सेक्सचे पुनर्मूल्यांकन केले जाते, एक जूनमध्ये आणि त्यानंतर डिसेंबरमध्ये.
- हा सर्वात जुना स्टॉक इंडेक्स आहे, जो 1986 मध्ये भारतातील स्टॅंडर्ड अँड पुअर्स (S&P) या आघाडीच्या निर्देशांक उत्पादकांपैकी एकाने

स्थापित केला होता.

●सेन्सेक्सचा वापर विश्लेषक आणि गुंतवणूकदारांनी भारताच्या आर्थिक चक्राचा तसेच विशिष्ट क्षेत्रांची वाढ आणि घट यांचा मागोवा घेण्यासाठी केला होता.

पहिल्या सहामाहीत वित्तीय तूट पूर्ण वर्षाच्या उद्दिष्टाच्या 39.3% वर पोहोचली आहे

संदर्भ

- चालू आर्थिक वर्षाच्या पहिल्या सहामाहीत केंद्र सरकारची वित्तीय तूट पूर्ण वर्षाच्या उद्दिष्टाच्या 39.3% पर्यंत पोहोचली आहे, जी वर्षाच्या आधीच्या कालावधीत नोंदवलेल्या 37.3% पेक्षा किंचित जास्त आहे.
- केंद्रीय अर्थसंकल्पात, सरकारने 2023-24 आर्थिक वर्षात वित्तीय तूट सकल देशांतर्गत उत्पादनाच्या (GDP) 5.9% पर्यंत खाली आणण्याचा अंदाज व्यक्त केला आहे.
- कर महसूल ₹11.60 लाख कोटी किंवा वार्षिक उद्दिष्टाच्या 49.8% इतका होता. एप्रिल-सप्टेंबर 2022 दरम्यान, निव्वळ कर संकलन बजेट अंदाजाच्या 52.3% होते.

कराराच्या बातम्या

चीन-भूतान सीमा चर्चा

संदर्भ

- चीन आणि भूतान यांच्यात बीजिंगमध्ये सीमा चर्चेची 25 वी फेरी झाली.
- त्यांनी "भूतान-चीन सीमेचे सीमांकन आणि सीमांकन यावर संयुक्त तांत्रिक संघाच्या (जेटीटी) जबाबदाऱ्या आणि कार्ये" यावरील सहकार्य करारावर स्वाक्षरी केली.

चर्चेचे महत्त्व:

- सात वर्षांच्या अंतरानंतर, भूतान आणि चीनने पुन्हा सीमा चर्चा सुरू केली.
- सीमा विवादांचे निराकरण करण्यात महत्त्वपूर्ण प्रगतीचे सूचक.
- 2017 मध्ये डोकलाम संघर्ष आणि 2019-2021 मध्ये कोविड-19 साठीच्या आजारानंतर चर्चा थांबवण्यात आली.
- विराम दरम्यान इतर स्तरांवर चर्चा झाली आणि **3-चरण रोडमॅप**वर सहमती देण्यासाठी 2021 मध्ये तज्ञ गटाची बैठक झाली.
- भूतानच्या पंतप्रधानांनी सांगितले की ते रोडमॅप पूर्ण करण्याच्या दिशेने वाटचाल करत आहेत.
- एफएम तांडी दौरजी यांच्या बीजिंग भेटीदरम्यान आणखी प्रगती झाली.

3-चरण रोडमॅप:

- **2021 मध्ये तीन प्रमुख पायऱ्यांसह तयार केलेला रोडमॅप:**

- टेबलवर सीमेवर सहमत.
- जमिनीवर सीमा स्थळांना भेट दिली.
- औपचारिकपणे सीमारेषा निश्चित करणे.
- प्रथमच भूतान आणि चिनी प्रदेश स्पष्टपणे रेखाटण्याचे उद्दिष्ट आहे.
- **भारताची चिंता:**
- 2020 च्या प्रत्यक्ष नियंत्रण रेषेपासून चीनसोबतच्या तणावपूर्ण संबंधांमुळे भारत या चर्चेवर बारकाईने लक्ष ठेवून आहे.
- डोकलामवरील सीमांकन चर्चेबद्दल भारत विशेषतः चिंतेत आहे, जिथे चीनने जमिनीच्या अदलाबदलीचा प्रस्ताव ठेवला आहे.
- डोकलाम हे धोरणात्मकदृष्ट्या महत्त्वपूर्ण आहे कारण ते भारताच्या सिलीगुडी कॉरिडॉरच्या जवळ आहे, जे ईशान्येकडील राज्यांना उर्वरित भारताशी जोडते.
- चीनने शेजारच्या भूतानमधील विवादित भागात पायाभूत सुविधा निर्माण करणे सुरूच ठेवले आहे, ज्यामुळे भारताचे सामरिक फायदे कमी झाले आहेत.
- भूतानशी पूर्ण राजनैतिक संबंध आणि थिम्पू येथे दूतावास सुरू करण्याच्या चीनच्या मागणीमुळे भारत चिंतेत आहे.
- ही चिंता चिनी प्रकल्पांबाबत भारताची आव्हाने आणि शेजारील देशांमधील प्रभावामुळे निर्माण झाली आहे.

विज्ञान आणि तंत्रज्ञान बातम्या

ISRO येत्या काही महिन्यांत गगनयानसाठी आणखी चाचण्या घेणार आहे

संदर्भ

- 21 ऑक्टोबर रोजी चाचणी वाहन-D1 (TV-D1) मिशन यशस्वीरित्या पूर्ण केले.
- पुढील गगनयान कार्यक्रमासाठी चाचणी मोहिमांची नियोजित मालिका.

इस्रोच्या आगामी चाचण्या

TV-D2 मिशन

- विविध प्रारंभिक परिस्थितींमध्ये इन-फ्लाइट गर्भपात क्षमता प्रदर्शित करते.
- विभक्त झाल्यावर कू मॉड्यूल री-ओरिएंटेशनसाठी वैशिष्ट्ये नियंत्रण प्रणाली.
- GSLV कडील L40 स्ट्रॅप-ऑनवर आधारित समान खर्च करण्यायोग्य आवृत्ती वापरते.

G-X मानवरहित कक्षीय प्राल्यक्षिक उड्डाण

- सेवा मॉड्यूलसह कू मॉड्यूलचा समावेश आहे.
- मानवी-रेट केलेल्या LVM3 वर प्रक्षेपित होते.
- ISRO Inertial Systems Unit (IISU) ने विकसित केलेला 'व्योमित्र' - एक रोबोट अंतराळवीर सादर करतो.
- चाचणी नियंत्रण प्रणाली, कमी जीवन समर्थन प्रणाली,

धर्मल संरक्षण आणि पॅराशूट प्रणाली.

इंटीग्रेटेड एअर-ड्रॉप टेस्ट (IADT)

पॅड निरस्त चाचणी

- TV-D1 क्रू मॉड्यूलचा पुनर्वापर
- भविष्यातील चाचण्यांसाठी TV-D1 क्रू मॉड्यूल पुनर्प्राप्तीचा विचार.
- पॅराशूटच्या सहाय्याने स्लॅश-डाउन केल्यानंतर समुद्रातून मॉड्यूल पुनर्प्राप्त केले.
- खार्या पाण्याच्या प्रदर्शनामुळे तपशीलवार तपासणी आवश्यक आहे.
- पुनर्वापराच्या व्यवहार्यतेचे मूल्यांकन करण्यासाठी आणि भविष्यातील योग्य चाचणी कार्यक्रम निश्चित करण्यासाठी योजना करा.

आयआयटीएम पुणेने क्लाउड सीडिंग पाऊस निर्माण करू शकते हे दाखवून दिले

संदर्भ

- सोलापूर शहरात केलेल्या क्लाउड सीडिंग प्रयोगामुळे पावसात 18% सापेक्ष वाढ झाली, जी नेहमीपेक्षा अंदाजे 8.67 मिमी जास्त आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे

- सोलापूर शहर पश्चिम घाटाच्या कडेला येते आणि त्यामुळे पाऊस कमी पडतो
- जून ते सप्टेंबर 2018 आणि 2019 या कालावधीत एकूण पाऊस अनुक्रमे 384 मिमी आणि 422 मिमी होता.
- ढगांच्या बीजारोपणानंतर दोन तासांनंतर जमा झालेल्या पावसाची सापेक्ष वाढ दिसून आली.
- हे क्लाउड एरोसोल इंटरॅक्शन आणि पर्सिपिटेशन एन्हांसमेंट एक्सपेरिमेंट (CAIPEEX फेज-4) च्या मदतीने केले गेले.
- कॅल्शियम क्लोराईड फ्लेअरचा वापर ढगांच्या बीजनासाठी केला जात असे.

उच्च-गती इंटरनेटवर प्रवेश

संदर्भ

- शहरी केंद्रांमध्ये 5G कव्हेरेज पसरवण्यात दूरसंचार ऑपरेटर्सच्या प्रगतीचे पंतप्रधानांनी कौतुक केले आणि म्हटले की, भारतातील 80% शहरी लोकसंख्येला आता हाय-स्पीड तंत्रज्ञानाचा उपयोग झाला आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे

- 5G लाँच झाल्याच्या एका वर्षात, भारतात सुमारे 4 लाख 5G बेस स्टेशन तयार केले गेले आहेत
- भारत इलेक्ट्रॉनिक्स उत्पादनात सुमारे ₹2 लाख कोटींची निर्यात करत आहे
- भारत केवळ भारतात 5G चा झपाट्याने विस्तार करत नाही, तर 6G क्षेत्रात आघाडीवर होण्याच्या दिशेने

वाटचाल करत आहे.

पोलीस ठाण्यांमध्ये डीएनए यंत्रणा बसवणे

संदर्भ

- एप्रिल 2022 मध्ये, गुन्हेगारी प्रक्रिया (ओळख) कायदा (CrPI) संसदेने मंजूर केला.
- हा कायदा पोलीस आणि केंद्रीय तपास यंत्रणांना अटक केलेल्या व्यक्तींच्या डोळ्यातील पडदा आणि बुबुळ स्कॅनसह भौतिक आणि जैविक नमुने गोळा करणे, संग्रहित करणे आणि त्यांचे विश्लेषण करण्यास सक्षम करतो.

NAFIS बदल

- नॅशनल ऑटोमेटेड फिंगरप्रिंट आयडेंटिफिकेशन सिस्टम (NAFIS) द्वारे बोटांचे ठसे रेकॉर्ड करण्यासाठी राज्यभरातील पोलीसांना प्रशिक्षण देण्यात आले आहे.
- NAFIS NCRB अंतर्गत आहे
- हा एक वेगळा प्रकल्प आहे जो 2022 मध्ये लाँच झाला होता.
- हे पोलीसांनी अटक केलेल्या सर्व संशयितांना दहा-अंकी नॅशनल फिंगरप्रिंट क्रमांक (NFN) नियुक्त करते.
- राज्य पोलीसांचा स्वतःचा फिंगरप्रिंट डेटाबेस आहे.
- NAFIS डेटा एका सामान्य प्लॅटफॉर्मवर एकत्रित करते, ज्यामुळे पोलीसांना गुन्हाच्या ठिकाणाहून उचललेल्या फिंगरप्रिंट इंप्रेशनशी जुळण्यासाठी देशभरात शोध घेण्यास सक्षम करते.

हिमोग्लोबिनचा वापर केवळ रक्तात होत नाही, असे शास्त्रज्ञांनी शोधून काढले

संदर्भ

- हिमोग्लोबिन एकट्या RBC द्वारे वापरले जात नाही हे एका नवीन आणि निर्विवाद शोधाने उघड केले आहे.
- नेचरमध्ये प्रकाशित केलेल्या अभ्यासात, चीनमधील शास्त्रज्ञांनी नोंदवले आहे की कोण्ड्रोसाइट्स - उपास्थि बनवणाऱ्या पेशी, हाडांमधील जोडणारे ऊतक - देखील हिमोग्लोबिन बनवतात आणि त्यांच्या अस्तित्वासाठी त्यावर अवलंबून असतात.

महत्त्वाचे मुद्दे

- शास्त्रज्ञांनी या ब्लॉक्सला हिमोग्लोबिन बाँडी किंवा हेडी म्हटले.
- कूर्चामध्ये कार्यात्मक हिमोग्लोबिनचा शोध देखील काही संयुक्त रोगांमध्ये भूमिका बजावण्याची शक्यता निर्माण करतो.

योजना आणि समित्यांशी संबंधित बातम्या

निवडणूक रोखे

संदर्भ

- इलेक्टोरल बाँडस योजनेच्या घटनात्मक वैधतेला आव्हान देणाऱ्या याचिकांवर सर्वोच्च न्यायालयाच्या पाच न्यायाधीशांच्या खंडपीठात सुनावणी सुरू आहे.

इलेक्टोरल बॉण्ड्स बद्दल मुख्य तथ्ये

- राजकारणातील काळ्या पैशाचा प्रभाव कमी करण्यासाठी 2018 मध्ये लागू केले.
- राजकीय पक्षांना योगदान देण्यासाठी कायदेशीर आणि पारदर्शक यंत्रणा उपलब्ध करून दिली.
- देणगीदारांची ओळख गोपनीय राहते, बदला घेण्याचा धोका कमी होतो.

तुम्हाला माहित आहे का

- इलेक्टोरल बॉण्ड्सबाबत टीका होत आहे कारण
- निधीच्या स्रोताबाबत पारदर्शकतेचा अभाव.
- बेकायदेशीर पैशांच्या लॉन्ड्रिंगसह संभाव्य गैरवापराबद्दल चिंता.
- अहवाल सूचित करतात की राजकीय निधीचा महत्त्वपूर्ण भाग निवडणूक रोख्यांमधून येतो.

पुरस्कार बातम्या

लेखिका नंदिनी दास यांनी 2023 चा ब्रिटिश अकादमी पुस्तक पुरस्कार जिंकला

संदर्भ

- भारतीय वंशाच्या लेखिका नंदिनी दास यांना 2023 च्या ब्रिटिश अकादमी पुस्तक पुरस्काराच्या विजेत्या म्हणून घोषित करण्यात आले आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे

- कोर्टिंग इंडिया: इंग्लंड, मुघल इंडिया अँड द ओरिजिन ऑफ एम्पायर या पुस्तकासाठी तिला हे पारितोषिक मिळाले आहे.
- ब्रिटिश अकादमी पुस्तक पारितोषिक, पूर्वी नायेफ अल-रोधन पुरस्कार म्हणून ओळखले जात होते, 2013 मध्ये कठोरता प्रदर्शित करणाऱ्या नॉन-फिक्शनच्या सर्वोत्कृष्ट कामांना बक्षीस देण्यासाठी आणि साजरा करण्यासाठी स्थापन करण्यात आले होते.

अहवाल व निर्देशक बातम्या

भारतात मिठाचा वापर

संदर्भ

- राष्ट्रीय असंसर्गजन्य रोग निरीक्षण सर्वेक्षणाचा एक भाग असलेल्या अलीकडील अहवालात असे नमूद केले आहे की भारतीय पुरुष दररोज 8.9 ग्रॅम आणि भारतीय महिला 7.1 ग्रॅम मीठ वापरतात.

महत्त्वाचे मुद्दे

- वर्ल्ड हेल्थ ऑर्गनायझेशनने दररोज आपल्या आहारात 5 ग्रॅम मीठाची शिफारस केली आहे.
- जागतिक सरासरी 10.8 ग्रॅम आहे.
- जास्त मिठाच्या सेवनामुळे मूत्रपिंड, मेंदू, रक्तवहिन्या

आणि रोगप्रतिकारक शक्तीचे आजार होतात.

- आहारातील सोडियमची उच्च पातळी देखील मूत्रपिंडातील दगडांपासून ऑस्टिओपोरोसिसपर्यंतच्या परिस्थितीशी संबंधित आहे.
- असा अंदाज आहे की अत्याधिक मीठ योगदान दरवर्षी जगभरात सुमारे 5 दशलक्ष मृत्यूंना कारणीभूत ठरते.

तुम्हाला माहित आहे का?

- ऍमेझॉन रेनफॉरेस्टमधील यानोमामी लोक चारा भरवणारी जीवनशैली जगतात आणि मूळ भाजी कसावा, केळी, फळे, मासे आणि अधूनमधून टपीर यांचा समावेश असलेला आहार खातात.
- ते चवीसाठी मिरपूड वापरतात आणि मीठ नाही.
- ते दिवसाला एक ग्रॅमपेक्षा कमी मीठ वापरतात तरीही ते उत्तम प्रकारे तंदुरुस्त राहतात.

विकसित देश कार्बन उत्सर्जनाचे उद्दिष्ट ओलांडतील, असे अभ्यासात म्हटले आहे

संदर्भ

- दिल्लीस्थित थिंक टँक कौन्सिल फॉर एनर्जी एन्व्हायर्नमेंट अँड वॉटर (CEEW) ने एक अभ्यास प्रकाशित केला ज्यामध्ये असे दिसून आले आहे की विकसित देश - विद्यमान कार्बन उत्सर्जनाच्या तीन चतुर्थांशासाठी जबाबदार - 2030 मध्ये त्यांनी वचनबद्धतेपेक्षा 38% जास्त कार्बन उत्सर्जित करतील.

प्रमुख निष्कर्ष

- 1.5 अंश सेल्सिअसच्या वर तापमान वाढू नये यासाठी आवश्यक असलेल्या 2019 च्या पातळीपेक्षा 43% खाली उत्सर्जन कमी करण्यात विकसित देशांचे NDC आधीच कमी आहेत.
- त्याऐवजी, विकसित देशांच्या सामूहिक NDC मध्ये केवळ 36% कपात केली जाते.
- बेलारूस आणि नॉर्वे - दोन देश वगळता - जपान आणि कझाकस्तान जवळ असूनही, विकसित देशांपैकी एकही 2030 ची उद्दिष्टे पूर्ण करण्याच्या मार्गावर असल्याचे दिसत नाही आणि त्यांची लक्ष्ये केवळ एका टक्केवारीने चुकण्याची अपेक्षा आहे.

अभ्यास मंगळाच्या अंतर्गत संरचनेची अंतर्दृष्टी प्रदान करतो

संदर्भ

- नेचरमध्ये प्रकाशित केलेल्या अभ्यासाच्या जोडीनुसार, मंगळाच्या द्रव लोखंडाचा कोर पूर्णपणे वितळलेल्या सिलिकेट थराने वेढलेला असण्याची शक्यता आहे.
- हे परिणाम मंगळाच्या आतील भागाची नवीन व्याख्या देतात, हे सूचित करतात की त्याचा गाभा पूर्वी प्रस्तावित केलेल्यापेक्षा लहान आणि घन आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे

- इनसाइट मार्स लँडरने मंगळाच्या भूकंपाच्या लाटा रेकॉर्ड करण्यासाठी SEIS (इंटरिअर स्ट्रक्चरसाठी भूकंपाचा प्रयोग) वापरला.
- 2021 मधील SEIS डेटाने मंगळावर एक मोठा, कमी-घनता असलेला कोर सुचवला.
- कोरमध्ये अपेक्षेपेक्षा जास्त हलके घटक आहेत.
- मंगळाचा गाभा वितळलेल्या खडकाच्या 150 किमी-जाडीच्या थराने वेढलेला आहे.
- कोरची लहान त्रिज्या पूर्वीच्या विचारापेक्षा जास्त घनता दर्शवते.
- SEIS डेटाने मागील कोर घनतेच्या अंदाजांना आव्हान दिले.

अभ्यास सांगतो, MGNREGS अंतर्गत सक्रिय कर्मचाऱ्यांमध्ये 7.5% घट

संदर्भ

- LibTech India, शैक्षणिक आणि कार्यकर्त्यांचे संघटन यांच्या डेटा विश्लेषणानुसार महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना (MGNREGS) अंतर्गत सक्रिय कामगारांची संख्या 7.5% ने कमी झाली आहे, एप्रिल ते सप्टेंबर 2023 या कालावधीतील.
- 6 ऑक्टोबर 2023 पर्यंत उपलब्ध आकडेवारीनुसार, मागील आर्थिक वर्षातील 15.49 कोटींवरून कामगार संख्या 14.33 कोटी इतकी कमी झाली आहे.

2022 मध्ये 53 अपघात, दर तासाला 19 मृत्यू रस्ते अपघातात, मंत्रालयाने म्हटले आहे

संदर्भ

- रस्ते वाहतूक आणि महामार्ग मंत्रालयाच्या अहवालानुसार, भारतामध्ये दर तासाला 53 अपघात आणि 19 मृत्यू झाले आहेत किंवा गेल्या वर्षी रस्ते अपघातांमध्ये दररोज सरासरी 1,264 अपघात आणि 42 मृत्यू झाले आहेत.

प्रमुख निष्कर्ष

- 2022 मध्ये रस्ते अपघातांची संख्या 11.9% आणि मृत्यू 9.4% ने वाढले.
- सेव्ह लाइफ फाऊंडेशनच्या विश्लेषणानुसार, 38.15 च्या क्रॅश तीव्रतेसह, रस्ते अपघातांसाठी भारताचा क्रमांक 20 सर्वात वाईट देशांमध्ये आहे.
- वर्ल्ड रोड स्टॅटिस्टिक्स, 2022 नुसार इंटरनॅशनल रोड फेडरेशन, जिनिव्हा द्वारे प्रकाशित, जे 2020 च्या एकूण मृतांच्या संख्येच्या संदर्भात 2020 च्या डेटाचा वापर करते, त्यापाठोपाठ चीन (25.22 च्या क्रॅश तीव्रतेसह) आणि यू.एस. क्रॅशची तीव्रता 2.01).
- रस्ते अपघातांना कारणीभूत घटकांपैकी, वेग हा सर्वात सामान्य होता. त्यामुळे 72.3% अपघात आणि 71.2%

मृत्यू झाले आहेत.

- उत्तर प्रदेशमध्ये सर्वाधिक मृत्यू 13.4% आहेत.
- यानंतर तामिळनाडू 10.6% आणि महाराष्ट्र 9% आहे.

विविध बातम्या

कॅन्डोलेओमाइसेस अल्बोस्कामॉसस नावाची नवीन मशरूम प्रजाती

संदर्भ

- तिरुवनंतपुरम येथील पालोदे येथील जवाहरलाल नेहरू ट्रॉपिकल बोटॅनिक गार्डन अँड रिसर्च इन्स्टिट्यूट (JNTBGRI) मध्ये कॅन्डोलेओमाइसेस अल्बोस्कामॉसस नावाची नवीन मशरूम प्रजाती शोधण्यात आली आहे.

नवीन प्रजातीबद्दल मुख्य तपशील:

- शारीरिक वैशिष्ट्ये: मशरूमला मध-पिवळ्या टोपीसह एक नाजूक, नाजूक देखावा असतो.
- विशिष्ट वैशिष्ट्य: त्याच्या टोपीवर पांढऱ्या लोकरीच्या आकारासारख्या रचनांच्या उपस्थितीने ओळखले जाते, ज्यामुळे 'अल्बोस्कॅमोसस' असे नाव पडले.
- आकार: मशरूम लहान आहे, सुमारे 58 मिमी उंचीवर पोहोचतो.

वंश आणि वर्गीकरण माहिती:

- वंश: कॅन्डोलेओमाइसेस वंशाशी संबंधित आहे.
- मागील समज: पूर्वी भारतात सायथिरेला वंशांतर्गत वर्गीकृत केलेल्या सात प्रजाती आता कॅन्डोलेओमाइसेस म्हणून ओळखल्या जातात.
- जागतिक महत्त्व: हा शोध उल्लेखनीय आहे कारण जगभरात कॅन्डोलेओमाइसेस वंशात केवळ 35 ज्ञात प्रजाती आहेत.

महत्त्व:

- या शोधामुळे पश्चिम घाट क्षेत्रातील बुरशीजन्य विविधतेच्या अभ्यासाला गती मिळते, जैवविविधतेच्या क्षेत्रात त्याचे पर्यावरणीय महत्त्व आणि वेगळेपण यावर जोर दिला जातो.